

CAPITOLUL I.

Definire. Terminologie. Reglementare

Dreptul civil se apleacă asupra întregii vieți omenești, tratând și reglementând, într-o mai mică sau mai mare măsură, aproape toate relațiile sociale în care ființa umană este implicată, de la concepție și până la deces.

Materia dreptului succesoral prezintă acele reglementări ce se ocupă de moartea persoanei și, mai precis, de urmările pe care aceasta le produce asupra patrimoniului persoanei decedate [așadar, „se ocupă (...) cu *succesiunea*, denumită și moștenire sau ereditate”^[1]] (s.n.).

Moștenirea este un *mod de dobândire a dreptului de proprietate*.

Secțiunea I. Moștenire sau succesiune ?

Potrivit art. 953 C. civ., „Moștenirea este transmiterea patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă”.

---

^[1] Vezi M. ELIESCU, *Moștenirea și devoluțiunea ei în dreptul R.S.R.*, Ed. Academiei, București, 1966, p. 19-20.

Prin urmare:

– moștenirea este o *transmisiune de patrimoniu* (atât drepturi, cât și obligații, în mod indivizibil);

– transmisiunea se face de la o persoană fizică *decedată*, către una sau mai multe persoane fizice sau juridice *în viață* (sau *existente*, în situația persoanelor juridice sau a statului ori unităților administrativ-teritoriale)^[1].

În materie succesorală sunt folosiți, de regulă, doi termeni: *succesiune* și *moștenire*. Într-o mai mică măsură se întâlnește și acela de *ereditate* (utilizat cu același sens).

De regulă, *moștenire* este termenul preferat de științele umane, în studiul demografic, sociologic și politic, pentru transmisiunile *mortis causa*. Limbajul strict juridic, utilizează mai mult termenul de *succesiune*^[2].

În doctrina anterioară adoptării noii reglementări civile, cei doi termeni (*moștenire* și *succesiune*) au fost folosiți în mod egal, cu același sens. Subliniem cu toate acestea că, în pofida tendinței de a-i folosi ca termeni echivalenți, potrivit doctrinei reprezentative europene, aceștia nu se confundă^[3].

---

[1] Vezi D. NEGRILĂ, *Moștenirea în noul Cod civil. Studii teoretice și practice*, Ed. Universul juridic, București, 2013, p. 20.

[2] Vezi I. NICOLAE, *Drept civil. Succesiuni. Moștenirea legală*, Ed. Hamangiu, București, 2014, p. 1.

[3] Vezi PH. MALAURIE, *Les successions. Les libéralités*, Defrénois, Paris, 2010, p. 3.

Noul Cod civil preferă termenul „moștenire” (de exemplu, „Despre moștenire și liberalități”, „Transmisiunea și partajul moștenirii”), dar se folosește adesea și termenul de „succesiune” (de exemplu, „Partaj succesoral”, „Rezervă succesorală”).

Secțiunea a II-a. Succesiunea: Transmisiune de patrimoniu

Pe de altă parte, termenul de *succesiune* este folosit în două sensuri: *lato sensu*, pentru a desemna orice transmisiune de patrimoniu sau proprietate, nu neapărat una pentru cauză de moarte^[1] și *stricto sensu*, potrivit art. 953 C. civ., drept transmitere a patrimoniului unei persoane fizice decedate către una sau mai multe persoane în ființă.

Mai precizăm că:

– termenul de *succesiune* poate desemna, în mod particular, și masa succesorală (patrimoniul succesoral ce se transmite)^[2];

– *defunctul* este persoana al cărei patrimoniu se transmite; se folosește și termenul *de cuius*, denumire ce își are

---

^[1] Vezi I. GENOIU, *Dreptul la moștenire în Codul civil*, ed. a 2-a, Ed. C.H. Beck, București, 2013, p. 1.

^[2] Vezi FR. DEAK, *Tratat de drept succesoral*, Ed. Actami, București, 1999, p. 6.

originile în dreptul roman, în sintagma latină „*is de cuius successione agitur*” (cel despre a cărui moștenire este vorba). Tot pentru a-l desemna pe defunct se mai folosește termenul *autor* – spre exemplu, autorul comun al moștenitorilor;

– *moștenitorii, urmașii, erezii* sau *succesorii* sunt acele persoane care dobândesc patrimoniul defunctului;

– *succesibilul* este acea persoană care îndeplinește condițiile prevăzute de lege pentru a putea moșteni, dar care nu și-a exercitat încă dreptul de opțiune succesorală;

– *testatorul* este acea persoană care a întocmit un testament prin care determină modul de împărțire a moștenirii sale;

– *legatarul* este acea persoană care dobândește patrimoniul testatorului; poate fi legatar universal, cu titlu universal sau cu titlu particular.

Secțiunea a III-a. Sediul materiei

Potrivit art. 46 din Constituția României, „Dreptul la moștenire este garantat”.

Codul civil^[1] cuprinde dispoziții relevante în Cartea a IV-a, „Despre moștenire și liberalități”, Titlul I „Dispoziții

---

^[1] Legea nr. 287/2009, republicată în M. Of. nr. 505 din 15 iulie 2011.

referitoare la moștenire în general” (art. 953-962); Titlul II „Moștenirea legală” (art. 963-983); Titlul III „Liberalitățile” (art. 984-1099) și Titlul IV „Transmisiunea și partajul moștenirii” (art. 1100-1163).

Printre legile speciale aplicabile, menționăm Legea nr. 36/1995 a notarilor publici și a activității notariale și Regulamentul de aplicare a acesteia, precum și Legea nr. 71/2011 de aplicare și modificare a noului Cod civil^[1].

În acest context, amintim și Regulamentul (UE) nr. 650/2012 al Parlamentului European și al Consiliului din 4 iulie 2012 privind competența, legea aplicabilă, recunoașterea și executarea hotărârilor judecătorești și acceptarea și executarea actelor autentice în materie de succesiuni și privind crearea unui certificat european de moștenitor, direct aplicabil în România (în vigoare de la 17 august 2015).

---

[1] Vezi I.E. CADARIU-LUNGU, *Dreptul de moștenire în noul Cod civil*, Ed. Hamangiu, București, 2012, p. 238 și urm.

CAPITOLUL AL II-LEA.

Felurile moștenirii

Conform art. 955 alin. (1) C. civ., patrimoniul succesoral se transmite prin moștenire legală, în măsura în care cel care lasă moștenirea nu a dispus altfel prin testament.

Din definiția legală rezultă cele două tipuri de transmisiune succesorală la care face trimitere expresă Codul civil: *legală* și *testamentară* (calificate astfel în funcție de izvorul vocației succesoriale).

În legătură cu moștenirea testamentară, precizăm că, potrivit art. 984 alin. (2) din Codul civil „Nu se pot face liberalități decât prin donație sau prin legat cuprins în testament”.

Secțiunea I. Moștenirea legală

Moștenirea este legală când transmisiunea *mortis causa* a patrimoniului defunctului are loc în temeiul legii/voinței legiuitorului.

Moștenirea legală reprezintă în prezent *regula*^[1].

Moștenirea legală este cunoscută sub denumirea de moștenire *ab intestat* (fără testament).

Consacrată de dreptul roman, moștenirea *ab intestat* era considerată o dezonoare, moștenirea *testat* constituind la acel moment regula și unul dintre fundamentele societății.

În principiu, moștenirea este legală atunci când autorul său nu a dispus în timpul vieții de avere prin testament.

Ca excepție moștenirea poate fi legală, deși *de cuius* a întocmit testament.

Astfel, dacă testamentul *nu este valabil întocmit*, moștenirea va fi transmisă tot potrivit regulilor moștenirii legale.

Tot astfel, dacă prin testamentul său testatorul încalcă rezerva succesorală^[2] a moștenitorilor rezervatari, dispozițiile sale *mortis causa* vor fi adaptate, cenzurate, astfel încât regulile imperative privitoare la rezerva succesorală să fie respectate.

---

[1] Vezi D. ALEXANDRESCO, *Principiile dreptului civil român*, vol. II, București, 1926, p. 19.

[2] Rezerva succesorală este partea din bunurile moștenirii la care moștenitorii rezervatari au dreptul în virtutea legii, chiar împotriva voinței defunctului, manifestată prin liberalități ori dezmoșteniri (pentru reglementarea instituției, a se vedea art. 1086 și urm. C. civ.).

Rezultă că, moștenirea se poate transmite, în parte potrivit dorințelor testatorului, și în parte potrivit regulilor moștenirii legale^[1].

Regulile de transmitere a moștenirii legale sunt precis determinate, atât sub aspectul moștenitorilor, cât și al cotelor și ordinii în care aceștia vin la moștenire.

Moștenitorii legali sunt universali sau cu titlu universal, însă vocația la moștenire este întotdeauna universală (moștenitorii legali au vocație la întreaga moștenire, indiferent de cota concretă pe care o vor moșteni), iar vocația la rezerva succesorală va fi întotdeauna cu titlu universal (la o anume cotă din moștenire)^[2].

Considerăm că moștenitorii legali nu pot avea vocație particulară, la un anume bun sau la anumite bunuri individual determinate din masa succesorală. Moștenitori cu titlu particular sunt, prin excelență, legatarii și sunt apanajul moștenirii testamentare^[3].

---

^[1] Vezi B. CIUCĂ, *Drept civil. Succesiuni*, Ed. Universitară, București, 2010, p. 22.

^[2] Vezi FR. DEAK, R. POPESCU, *Tratat de drept succesoral. Vol. I. Moștenirea legală*, Ed. Universul Juridic, București, 2013, p. 23-24.

^[3] O discuție cu privire la această regulă se poate face pe marginea dreptului special al soțului supraviețuitor cu privire la mobilierul și obiectele de uz casnic afectate folosinței comune a

Secțiunea a II-a. Moștenirea testamentară

Moștenirea este testamentară în cazul în care transmiterea succesorală are loc nu în temeiul legii (precum în cazul moștenirii legale), ci în *temeiul voinței testatorului*.

Voința defunctului este manifestată prin întocmirea unui testament. În acest sens, precizăm că nu se confundă testamentul cu însăși moștenirea testamentară, testamentul constituind numai actul de exteriorizare a voinței *mortis causa*^[1].

Persoanele desemnate de testator să culeagă moștenirea se numesc *legatari*. Aceștia pot fi: *universali* (cu vocație la întreaga moștenire lăsată de defunct), *cu titlu universal* (cu vocație la o fracțiune din moștenire) și *cu titlu particular* (cu vocație la bunuri individual determinate).

Pentru a fi valid, un testament trebuie să îndeplinească multiple condiții de fond și de formă. Prin urmare, deși voința testatorului primează la determinarea modului de împărțire a moștenirii sale, aceasta este îngrădită de legiuitor, pe de o parte, de normele privitoare la rezerva succe-

---

soților care, deși stabilit prin voința legiuitorului în cadrul moștenirii legale, privește o categorie determinată de bunuri.

[1] Vezi L. STĂNCIULESCU, *Curs de drept civil. Succesiuni*, ed. a 2-a, Ed. Hamangiu, București, 2015, p. 113 și urm.

sorală și cenzurată, pe de altă parte, prin condițiile ce trebuie îndeplinite pentru ca testamentul să fie valabil.

Evident, în absența testamentului devin aplicabile regulile moștenirii legale, nefiind excluse nici situațiile în care regulile moștenirii testamentare și cele ale moștenirii legale să se aplice concomitent.

Secțiunea a III-a. Coexistența felurilor de moștenire. Moștenirea convențională

Potrivit art. 955 alin. (2) C. civ., o parte din patrimoniul defunctului se poate transmite *prin moștenire testamentară*, iar cealaltă parte *prin moștenire legală*.

În plus, legiuitorul român a reglementat posibilitatea unei vocații multiple la moștenire, pentru aceeași persoană^[1]: unul și același moștenitor poate să culeagă o parte din moștenire în calitate de legatar și o altă parte ca moștenitor legal.

Prin urmare, moștenirea legală poate *coexista* cu cea testamentară.

Rezultă că existența unui testament nu exclude aplicarea regulilor moștenirii legale. Aceasta se întâmplă când:

---

[1] Potrivit art. 1102 C. civ., moștenitorul poate cumula mai multe vocații la moștenire, în baza legii sau a testamentului.